

# VILNIAUS UNIVERSITETAS SUSPINDO PASAULINIAME LINGVISTIKOS ŽVAIGŽDYNE

---

AGNĖ GRINEVIČIŪTĖ

Bernardinai.lt

2017 m. kovo 17 d.



*Kalbininkas, Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto dekanas Antanas Smetona.*

*Pagal tarptautinį dalykinį reitingą „QS World University Rankings by Subject 2017“ lingvistika Vilniaus universitete (VU) šiemet užėmė 201–250 poziciją. Pasak VU Filologijos fakulteto dekaną doc. Antano SMETONOS, pasauliniu mastu išsiskirti leido keletas veiksnių: matomumas europinėje lingvistikos*

*bendruomenėje – su partneriais iš visos Europos vykdomi projektai, Baltistikos centrų programa, dalyvavimas lingvistikos konferencijose, nuolat rengiamos aukšto mokslo lygio lingvistikos konferencijos, vasaros lingvistikos stovyklos. Doc. A. Smetona supažindina su lingvistika ir jos ypatybėmis.*

## ***Kas yra lingvistika? Kaip šį terminą paaikšintumėte plačiajai visuomenei?***

Paprasčiausias būdas paaikškinti – išversti terminą į lietuvių kalbą: tai kalbotyra, kalbos tyrimas. Lingvistas lygu kalbininkas. Paprastai tiek pašaliniai žmonės, tiek būsimoji studentai susieja lingvistiką arba kalbotyrą su kalbos mokymusi. Tai iš esmės klaidinga. Tas, kas moko žmones kalbos, yra mokytojas, tas, kas moka daug kalbų, yra poliglotas, bet tik tas, kas tiria kalbą, yra kalbininkas, arba lingvistas. Taigi šių sąvokų suvedimas leidžia bendrais bruožais suprasti, kas iš tiesų yra lingvistika ir ja užsiimantys žmonės – lingvistai. Aišku, nenoriu pasakyti, kad kalbos mokymas ir mokymasis nesusijęs su lingvistika.

Kaip ir daugelis mokslo šakų, taip ir lingvistika skyla į dvi dalis – teorinę ir taikomąją. Taikomoji lingvistika (dažnai su kitais mokslais) padeda spręsti kasdienius gyvenimo klausimus – kokiais metodais ir būdais mokyti ir mokytis kalbų (savų ir svetimųjų), kokiomis kalbos priemonėmis ir kaip naudotis, norint paveikti klausytoją (politinė retorika, reklama), kaip bendrauti su kompiuteriais ir sukurti įvairiausias balso paslaugas (paslaugų teikimas telefonu, teksto ir balso atpažinimas, arba „Siri“ – kodėl ji veikia angliškai, bet dar neveikia lietuviškai?), automatinio vertimo technologijos ir pan.

Teorinės kalbotyros uždaviniai – tirti natūralių kalbų sąrangą ir funkcionavimą. Tiriama pačiais įvairiausiais aspektais: sinchroninė ir diachroninė kalbotyra, lyginamoji kalbotyra, struktūrinė kalbotyra, generatyvinė kalbotyra, kognityvinė kalbotyra... Tiriama visi kalbos lygmenys – fonologija, akcentologija, dialektologija, morfologija, sintaksė, gramatika, teksto lingvistika... Tiriamas žmonių santykis su kalba, kas peržengia teorinės lingvistikos ribas – pragmatika, sociolingvistika, šnekos aktų teorija... O kur dar psicholingvistika, semantika, matematinė lingvistika, kalbos technologijos, dirbtinės kalbos, kalbos filosofija.

## ***Kaip manote, kas lėmė tai, kad VU lingvistikos kryptyje šiemet užėmė 201–250 poziciją? Dėl ko tapome matomi pasauliniu mastu?***

Šie reitingai nustatomi pagal labai daug parametrų. Išsiskirti leido keletas veiksnių: pirmiausia mūsų matomumas europinėje lingvistikos bendruomenėje – su partneriais iš visos Europos

vykdomi projektai, Baltistikos centrų programa, nuolatinis bendruomenės dalyvavimas lingvistikos konferencijose, nuolat pas mus rengiamos aukšto mokslinio lygio lingvistinės konferencijos, vasaros lingvistikos stovyklos. Turbūt reikšmingiausia mūsų lingvistams buvo 2010 m. Filologijos fakultete vykusi 43-ioji Europos lingvistų asociacijos konferencija – prestižinė tarptautinė konferencija, kurioje dalyvavo 320 mokslininkų iš 30 šalių.

Viso to svarbiausias veiksnys – svečiai ir dalyviai, žymūs lingvistai, kurie paskui platina garsą apie mus ir mūsų darbus po visą Europą. Antras dalykas – studijų tarptautiškumas. Tai ERASMUS studentai, atvykstantys pas mus. Iš kitų fakultetų išsiskiriame tuo, kad daugiausia studentų pagal ERASMUS programą išsiunčiame į kontinentinės Europos universitetus. Beje, tikslinės studentų grupės iš JAV pagal sutartis su konkrečiais universitetais jau berods ketvirti metai metai atvyksta į fakultetą pastudijuoti. Grįžtamasis ryšys tiek iš atvykėlių, tiek apie mūsų studentus iš svečių universitetų gaunama informacija iš esmės labai pozityvi. Tai irgi prisideda prie pasakojimo apie VU lingvistiką. Mūsų fakultete nuolat vizituoja profesūra iš įvairiausių užsienio universitetų, vykdomi tarptautiniai studijų programų vertinimai. Man smagiausia, kad pastaraisiais metais net Vakarų universitetuose įgiję daktarų diplomus užsienio mokslininkai dalyvauja mūsų konkursuose ir juos laimi – pavasarį į docento vietą pretenduos Pizos ir Frankfurto prie Maino universitetuose daktaro laipsnį įgijęs mokslininkas. Arba štai pasaulinio garso lingvistas iš Maskvos Vladimiras Plungianas irgi yra išreiškęs norą profesoriauti pas mus. Trečiasis, bene svarbiausias pasaulinio matomumo komponentas – lingvistikos publikacijos.

### ***Kokius išskirtumėt kalbotyros bare besidarbuojančius Filologijos fakulteto mokslininkus?***

Visa tai, ką išvardijau, būtų niekas, jei neturėtume konkrečių dėstytojų ir mokslininkų, sukurančių visa tą kritinę publikacijų masę – ir tarptautiškai matomą, ir svarbią nacionalinei kultūrai. Nors neįmanoma suminėti visų mokslininkų, norėčiau išskirti šiuos – profesorį Axelį Holvoetą, docentą Miguelį Villanuevą Svenssoną, profesorę Aureliją Usonienę, docentę Jolantą Šinkūnienę, profesorę Eleonorą Lissan. Už tarptautinio lygio lingvistikos tyrimus profesorė A. Usonienė apdovanota Belgijos karaliaus Leopoldo II ordinu. Atkreiptinas dėmesys, kad daugelio jų dėmesio lauke atsidūrė lituanistinė medžiaga, lyginimas su lietuvių kalba. Prioritetinė mūsų tyrimų kryptis – lituanistika ir baltistika: šiose srityse darbuojasi profesoriai Bonifacas Stundžia, Vytautas Kardelis, Irena Smetonienė, docentas Vytautas Rinkevičius ir kiti. Jų publikacijų irgi esama ne tik lietuviškai, bet ir užsienio kalbomis bei užsienio žurnaluose.

### ***Kuo kalbotyros studijos VU išskirtinės?***

Greičiausiai išsiskiriame tuo, kad vienodai vertiname tiek tarptautiškumo, tarptautinio matomumo siekius, tiek nacionalinius kalbos tyrimus. Turime be galo parankų svarbiausią tyrimų objektą – lietuvių kalbos tyrimas prasmingas ir svarbus tiek nacionalinės kultūros kontekste, tiek tinkamas tarptautinei sklaidai, nes mūsų kalba unikali. Iš pradžių mus lankė baimės, kad mokslo kalba taps anglų, ir lituanistikai tai bus peilis. Nepaisant to, kad jau net esama lituanistinių disertacijų, apgintų anglų kalba, man atrodo, kad tarp anglišku (ar kitomis kalbomis) ir lietuviškų publikacijų įsigalėjo sveika pusiausvyra. Jei esame pripažįstami pasauliniuose reitinguose, vadinasi, esame matomi. Taigi mūsų lingvistikos studijos: ir tradicija – ir modernumas; ir lietuviškai – ir užsienio kalbomis; ir teorinis mokslas – ir praktinės jo pakraipos; ir pas mus – ir kituose Europos universitetuose per ERASMUS; ir lituanistika – ir latvistika, prūsistika, anglistika, germanistika, romanistika, polonistika, rusistika, skandinavistika...

Nesu tiek naivus, kad nematyčiau vidinių fakulteto studijų ir mokslo problemų. Vienos jų objektyvios, nuo mūsų nepriklausančios, kitas sukuriame patys. Žinoma, sėkmingų reitingų

paskelbimo proga tikrai nekalbėsiu apie bėdas. O apie jas užsiminiau tik tam, kad suprastume, jog potencialo fakultetas turi daug. Jei tų bėdų imsime ir su jomis susidorosime, turime nemažai šansų kopti reitingų laiptais.

### ***Koks lingvistikos vaidmuo šiuolaikiniame gyvenime? Kada ji mums praverčia?***

Šiuolaikiniame gyvenime lingvistika ypač svarbi, o jos svarba auga. Iš teorinės lingvistikos atsiradusios įvairiausios taikomosios lingvistikos kryptys padeda gyventi, suprasti save – sociolingvistika, psicholingvistika, pragmatika, kalbų technologijos, lingvodidaktika. Lingvistikos žinios būtinos įvairiausiose srityse: mokant kalbų, programuojant. Vienas iš teisės aiškinimo metodų – lingvistinis, semiotikoje – ieškant ženklų prasmės. Kalba – kartais vienintelė įtikinimo priemonė, todėl jos ir įtikinimo metodų pažinimas būtinas retorikoje, reklamoje, socialinėje veikloje. Labai svarbios šiuolaikinių technologijų ir lingvistikos sąsajos – dabar kuriamos vertimo programos, tekstų ir kalbėjimo atpažinimo, kalbos generavimo programos. Tikriausiai matėte „Lietuvos žinių“ straipsnių įgarsinimo programą „Liepa“ – tai bendras MII ir filologų kūrinys.

Dar vienas aspektas, paliečiantis kasdienį gyvenimą – bendrinė kalba. Ji neatsiranda savaime – būtent bendrinė kalba yra tas vienijamasis tautos veiksnys, tai kelių kartų literatų, tautos elito, taip pat ir kalbininkų norminimo veiklos rezultatas. Bendrinė, arba standartinė, kalba norminama ir dabar.